

Українська Народня Партія.

В героїській боротьбі російських революціонерів 19 го віку з російським царством брала участь також Україна і найкрасші її діти клали свої голови на побоєвищі революції за здійснене найвищих людських ідеалів. Але їх участь у російським революційнім руху не мала національного українського характеру ані не старали ся вони — з виїмком звісної Чигиринської справи 1877 р.¹⁾ — підняти українські народні маси, так що українського революційного руху в Росії до недавня зовсім не було. Аж кінець 19-ого і початок 20-ого віку зазначив ся на російській Україні повстанєм кількох революційних організацій з національним українським характером.

Одною з тих організацій є й Українська Народня Партія (У. Н. П.)²⁾, яка доси зазначила своє існуванє тільки трьома брошурами та невдачним динамітовим замахом на пам'ятник Пушкіна в Харкові (в осени 1904 р.), мотивованим у окремії проклямації тим, що „Пушкін у своїх писаннях (Полтава) нарушав честь України, а до того пам'ятник російського письменника на українській землі зайвий, коли не дозволяєть ся ставити там таких пам'ятників діячам українського народу“³⁾.

¹⁾ Див. С. М. Кравчинський (Степняк), Підземна Росія. (Вид. Спілька 1901), розділ: „Яків Стефанович“, стор. 36—46.

²⁾ Про иньші, соціалістичні українські організації vide в моїй статі „З сучасного робітницького руху“ уступ „IV. Стан української соціальної демократії в Австрії і в Росії, ЛНВ. 1904, кн. XII, стор. 176—182 (науковий відділ).

³⁾ Див. „Письма з Київа“ в 265 ч. „Діла“ з 7 н. ст. грудня 1904. Київський кореспондент „Діла“ осуджує сей замах, уважаючи його шкідливим для української справи дразненєм російської суспільности.

Про діяльність У. Н. П., про масовий рух, викликаний нею, писати годі, бо нічого подібного вона доси не проявила, і ми можемо тільки придивити ся її публікаціям і з них вивести її ідейні стремління.

В 1902 р. видала У. Н. П. в Чернівцях дві брошури: „Робітниче сьвято першого мая“ (стор. 16) і „Робітницька справа в програмі Української Народної Партії“ (стор. 31), — заповідаючи в них видане „Програми Української Народної Партії“, якої одначе не видала й доси, через що ясне представлене її ідейних стремлінь значно утруднене, — а з початком сего року вийшла в Чернівцях „Справа Української інтелігенції в програмі Української Народної Партії“ (стор. 112)¹⁾. Отсі публікації й послужать нам жерелом, у якім попробуємо виловити все те, що характеризує ідейне обличчя У. Н. П.

Те ідейне обличчя зарисовуєть ся досить ясно вже в першій із названих брошур („Робітниче сьвято першого мая“), яка, згадавши про робітницькі організації в західній Європі та про виборене ними право сьвяткувати першого мая, переходить до справи організації робітників у Росії, зазначаючи зовсім справедливо, що „почуте народньої чести і пошани вимагає, щоб на українській території, де більшість робітників — Українці, і діло пролетаріята, себто боротьба проти утиску правительства і капіталу, була в руках українських робітників“ (стор. 3). Одначе „більшість Українців-робітників пристала до московських організацій і забувши дбати про інтереси свого рідного краю, підпирає інтереси чужинців-Москалів“ (стор. 3), які „силкують ся навязати українським робітникам свою ідею, що тільки одно самодержавство стоїть на перепоні до щастя, що після знесеня самодержавства, як буде конституція, для України настане таке гарне житє, такий рай, що не потрібно вже буде Українцям добувати собі нічого“ (стор. 3). Далі прикладами Українців у Галичині, Поляків у Німеччині та Ірляндців доказуєть ся, що національний гнет, а в дальшій консеквенції й економічне упослідженє гнетеної нації можливі і в конституційних державах, бо „конституція гарна тільки для того народу, котрий складає свою окрему, незалежну державу“ (стор. 8).

¹⁾ Див. ЛНВ. 1905, кн. III, стор. 261, бібліографічна увага в відділі „Хроніка і бібліографія“.

От тому то „і ми Українці не будемо ждати російської конституції, бо не покладемо на неї ніякої надії, а всі сили покладемо для найскоршого визволення нашого народу з під московського пановання, бо ми ждемо собі щастя і лишньої долі не від знесення самодержавства, а від здобуття собі політичної свободи у своїй власній державі“ (стор. 9—10). „Через те для нас буде найрозумнійше залишити справу про самодержавство Москалям, а самим лийнувати свого: державного визволення своєї нації“ (стор. 10). „Тільки в тім разі, коли-б московські революційні організації признали наші національні права і право мати свою державу, Україну вільну, непідвладну, право самостійно управляти ся на своїй землі; коли-б вони признали се не тільки на словах, але й ділом підперли наші національні вимоги, тільки в таким разі була-б можлива наша заповога Москалям“ (стор. 13). „Намаганє тих організацій притягти до себе весь революційний український елемент для збільшення своїх сил є вороже нам і ми будемо перечити йому з усієї сили нашої“ (стор. 11), бо „московські революційні організації на Україні хочуть пожертви, винародовити нашу народність“ (стор. 11), бо „Москаль хоче з нашою заповогою вибити ся з під самодержавства, щоб потім страшенною вагою впасти на зрабовані і слабші нації і, певна річ, на нас“ (стор. 13). Для того У. Н. П. „кличе всіх Українців єднати ся в організації, які будуть певним і міцним щитом і проти капіталістів і проти Москалів“ (стор. 13—14). „Україна знову встає. Перед держуть робітники, як найбільш культурний елемент української нації, а за ними величезна, безкрайна маса селянства. Займайте ваше славне місце, робітники, і ведіть нарід український до волі і просвіти! Хай буде виписано на вашому прапорі: Добуваємо собі України вільної, самостійної, демократичної, без пана і хлопа, а тільки для вільних людей вільної праці! І буде тоді 1-ого мая — ваше робітницьке сьвято — сьвятом цілої української нації“ (стор. 15).

Ми навмисно переказали так широко зміст першої публікації У. Н. П., бо ті самі думки лягли також в основу двох дальших публікацій.

І так у брошурі „Робітницька справа в програмі Української Народної Партії“ констатуєть ся, що робітницький рух „став із космополітичного національним“ (стор. 1), на що подано такі докази: Німецькі робітники в Німеччині ведуть „справді хо-

роше житє“ (стор. 4), але в тій самій Німеччині польські робітники терплять страшний гнет, против якого німецькі робітники зовсім не виступають, бо „ім у польським Познані забезпечуєть ся добре житє і само правительство не дає конкурувати з ними польським робітникам“ (стор. 6). „Німець-робітник ненавидить робітника-Поляка, а останній платить йому тим самим“ (стор. 7).

„Але той самий Поляк, що є такий упосліджений у Германії і через те викликає наше до себе спочутє, у Галичині, де він належить до пануючої нації, так само поводить ся з робітником-Українцем, як Німець із робітником-Поляком у Познані. Поляки закладають на кошт українського люду фабрики та заводи, а не приймають ні до управи ні до роботи на них українських пролетаріїв. Навіть польським хлопам ближший той пан-Поляк, що його виживує, ніж українські хлопи, з якими вони в однаковій біді живуть. Се яскраво дало ся в знаки при останніх галицьких страйках 1902 р.“ (стор. 7).

„Те, що було оповідано про німецьких робітників, можна з далеко більшим правом мовити про робітників-Англїчан, тільки останні живуть у двічі краще від Німців“ (стор. 8), але робітникам підданих Англії націй, як Ірляндцям, Індусам і т. п., живеть ся дуже погано, против чого англійські робітники зовсім не протестують.

Так само „не має на сьвіті найзавзятіїших ворогів між собою, як робітники чеські і робітники німецькі“, і „поки панувати-муть Німці над Чехами, доти поклик: „Пролетарії всіх країв єднайте ся!“ викликати-ме у робітників обох націй тільки скажений сьміх“ (стор. 16).

„Той факт, що всі соціялістичні робітницькі партії пануючих націй мають у своїх програмах пункт загального узброєня людий своєї нації і сї-ж самі програми не мають пункта, ясно і виразно висловленого, що кожда нація повинна бути незалежною, вільною“ (стор. 20), — той факт насуває питанє, „проти кого-ж хочуть вони вживати зброї в будуччині, чи не проти тих націй, що до часу запанованя демократії лишать ся в неволі у пануючих“ (стор. 20)?

„Поки робітники пануючих націй страждали, поки їх карали за страйки, забороняли збори, робітники тих націй часом співчували народам поневоленим, але се почутє починає зменьшувати ся,

як тільки вони вибороли собі ліпшу долю і в наші часи се почуте у найбільш демократичних націй зникло“ (стор. 22).

Що-ж до українських робітників у Росії, то „всі богатства і капітали України швидко переходять до рук Москалів“ (стор. 27), так що „Українці, виключаючи небогатьох, стали складати ся майже виключно з селян і робітників, та і в сій верстві заняли останнє місце, яке лишало ся незаняте московськими робітниками“ (стор. 27 – 28). „Колиж Москалі-робітники здобудуть собі політичні права, будуть відносити ся до нас так, як нині Німці, Англічани та иньші робітники пануючих націй відносять ся до зневолених націй“ (стор. 28). „Спілки робітників-Москалів будуть забороняти своєму господарю-капіталісту приймати на свою фабрику чи завод робітників нашої нації погрозою страйків. Українець буде жити в барлозі без вікон і дверей, без ліжка, печі і покривала в купі зі свиньми, в голоді і хворобах, а Москаль-робітник, утворивши величезні спілки, міцну підставу свого матеріального добробуту, купати-меть ся в розкошах, які дає цивілізація дужим сьвіта сього“ (стор. 29). „Українським робітникам нема жадної рації добивати ся для Росії конституції. Се була-б тільки зміна, але не полекша кайданів. Звичайно, коли-б Москалі добили ся нарешті конституції для Росії, ми, Українці, скористували ся-б нею як найповнійше, але принести хоч одну жертву для осягнення російської конституції вважаємо шкідливим циндренем національних сил. Українські робітники повинні мати на оці раз-у-раз повне вигнання з України чужинців і утворене своєї самостійної держави. Отже організоване всіх українських робітників в одну національну армію з метою вигнання з України всіх зайд, хто-б вони не були, і захоплене в свої руки всеї української промисловости, націоналізація її, чи шляхом права, чи шляхом примусу, — се становить у сфері робітницького питання ціль Української Народньої Партії, яка всюди і завжди тримаєть ся того правила: Україна з її добрими тільки для Українців, а не для чужинців“ (стор. 30 – 31).

І так на думку У. Н. П. міжнародне братерство робітників уступає і з природи річи мусить уступити місця завзятій національній боротьбі, а „коли можна при сучасних обставинах думати про братанє різних націй, то певне про братанє націй зневолених. І ми виголошуємо новий поклик: Робітники зневолених націй,

єднайтеся для спільної боротьби за свої національно-політичні, духові й економічні інтереси против пануючих націй під умовою обопільного признання своїх національних прав“ (стор. 19).

Третя публікація, „Справа української інтелігенції в програмі Української Народньої Партії“, супротив двох попередніх не подає багато нового. Се властиво не одноцільна праця, а ряд статей, яких метою доказати, що скрізь існує національний гнет та що й найгарніший державний устрій гарний тільки для націй пануючих, а не поневолених, які через те мусять стреміти, і чим свідоміші, тим більше стремлять до державної незалежності, так що тим, а не иньшим шляхом мусить піти й українська нація, при чім сей шлях як-раз згідний із класовим інтересом української інтелігенції. Ось ряд тих статей: Москалефілство української революційної інтелігенції (стор. 3—5); Єдина всеросійська централістична конституція, що пропонують моск. демократія і ліберали, не є в інтересі українського народу (6—9); Північно-американська федеративна республіка (10—12); Чехія (13—20); Угорщина (21—23); Познаньщина (24—26); Не існує і не може існувати спільної державної конституції для націй пануючої і поневоленої; не існує такої конституції, котра одночасно задовольняла би інтереси нації-пана і її нації-раба (27—40); Історична минувість українського народу (41—44); Події на Правобережній Україні 1769 р. (45—49); Чехи (50—51); Ірляндці (52—62); Угорська Україна (63—68); Жидівство всесвітнє (69—77); Національна школа і академія (78—82); Російські студентські розрухи (83—84); Студентський рух в Тиролі (85—86); Студентські розрухи в Галичині (87—89); Значінє студентських національних розрухів в російській Україні (90—92); Класовий інтерес української інтелігенції (93—99); Український лоялізм, культурники (100—108); Націоналізм — всесвітня сила (109—112).

В отсих статях тільки розширено й поглиблено думки, висловлені в попередніх двох публікаціях, і тому ми переповівши докладно зміст сих двох публікацій, не будемо вже так докладно, думка за думкою, переповідати змісту тих статей, а тільки зазначимо що найважнійше.

І так по думці У. Н. П. українська інтелігенція, ідеалізуючи ліберальні і революційні течії російської суспільности (стор. 3) та думаючи, що російська демократія несе з собою свободу і щастє усім поневоленим народам (стор. 6), дуже помиляєть ся; се най-

ліпше доказує та обставина, що московська нація добачує у все-російській конституції здійснене своїх найголовніших завдань“ (стор. 8).

„Чи може московська інтелігенція помиляється і йде в на-прямі, просто шкідливим інтересам своєї нації через брак дійсного розуміння фактів життя? Чи може вона хоче принести в жертву свої інтереси, інтереси своєї нації поневоленням націям Росії, щоб за-гладити таким чином злочин своїх попередників? А може Москалі дійсно кинули шлях розбишацтва і грабівництва чужих країв — свою історичну місію, — і звертають на шлях альтруїзму?“ (стор. 8).

„Усі нещастя, що до сього часу терпить український нарід, від того, що він до останніх часів не поглядав на свою справу національно, а соціально: він не мав ідеалу самостійної України“ (стор. 41). Через те „коли наслідком боротьби з Поляками українська нація здобула собі політичну незалежність, вона не оцінила останньої, о скільки вона важна для безпеки її щастя і добробуту, вона змаловажила її і через те легко пішла на злуку з Москалями“ (стор. 41); через те самі сини України помагали Москві руйнувати українську автономію; через те також невдачею закінчила ся Гайдамаччина.

Все те через незрозуміння того, що „соціальна справа незалежної нації, се домова справа і розв'язується по волі і думках впливової більшості її. Соціальна справа поневоленої нації, се не її домова справа, бо лежить цілковито в руках тої нації, що поневолила її, і то в руках наукової її класи. Вирвати свою соціальну справу з рук чужинців, забрати її у власні руки, се є головний ідеал кожного поневоленого народу“ (стор. 44).

„Політична автономія з власним соймом, автономною освітою, пресою і літературою в першій стадії боротьби за національну свободу, націоналізація адміністрації, суду і доходів української території, власне військо і врешті самостійна державно-демократична республіка Україна — остання стадія боротьби за національну свободу і здійснене національних ідеалів українського народу“ (стор. 76).

Той шлях згідний також із класовим інтересом української інтелігенції, яка тільки тоді зможе розвинути свою діяльність, коли на Україні не буде національного гнету, який дає перевагу інтелігенції не-українській. Уся-ж діяльність лояльних „культур-

ників", т. є. людей, що хотіли-б піднести і духову і матеріальну культуру української нації, не виступаючи против російського правительства, а плекаючи рідну літературу й культуру й переводячи економічну організацію українського народу в рамках теперішнього устрою російської імперії, — уся робота тих людей засуджена на безплідність, бо теперішній державний устрій Росії заборонює абсолютно все, що тільки могло-б бути корисне для України, так що думати, що легальним шляхом можна дійти до додатніх результатів, — се тільки самодурство.

І так перейшли ми всі публікації УНП., яка, як бачимо, хоче з'єдинити весь український нарід до боротьби за політичну незалежність України.

Поки поговоримо про сам ідеал УНП., мусимо спинити ся на тих помилках, які вона поробила, йдучи теоретично до того свого ідеалу. Доказуючи, що національна боротьба лежить в інтересі робітницької класи, УНП. добачила на приклад у своїй фантазії робітників німецької, англійської та інших державних націй, яким живеть ся мов у раю, коли тимчасом побіч них робітники недержавних націй живуть мов у пеклі... Гарна фантазія, тільки шкода, що перечить їй дійсність, та невмолима дійсність, яка показує нам брутальний визиск німецьких робітників німецькими капіталістами; яка вчить нас, що під сю хвилю в Лондоні кількадесять тисяч робітників, між ними добра половина, коли не більшість Англічан, отже членів пануючої нації, вмирає з голоду задля страшного безробіття; яка може кожному служити такими доказами, як той, що в Росії жидівські капіталісти з легким серцем викидали жидівських робітників на вулицю, приймаючи на їх місце Аріїців, аби лише не підвишити заробітної платні; яка... Але що допоможуть усі ті докази партії, яка поклала собі за ціль довести, що робітник у власнім інтересі мусить поборювати робітника иншої народности?!

Певна річ, що капіталісти можуть підпирати і фактично иноді підпирають робітників своєї народности против робітників инших народностей, приймаючи їх швидше до роботи, чинячи їм деякі уступки і т. п. Але чи се дієть ся справді в інтересі робітників? Капіталіст добре знає, що коли робітницька класа не ворогує між собою ізза національних окремішностей, тільки готова кожної хвили однодушно стати до боротьби за своє соціальне визволенє, то тоді він майже безсильний. Та зовсім иньша річ, коли робітники поді-

лені на ворожі національні табори. Тоді капіталіст буде підпирати певну національну групу робітників, але тільки доти, доки ті робітники не висунуть „занадто великих домагань“, бо-ж він знає, що друга національна група, яка серед безробітня і загалом серед як найгірших житєвих обставин умирає з голоду, готова кожної хвилі стати до праці на яких-б-удь умовах. І так шахуючи одну національну групу робітників другою, капіталіст набиває собі кишеню і благословить тих „ідеологів“, які заставляють робітницьку класу вірити, що національна боротьба лежить в її інтересі.

Не перечимо, що така боротьба в державах, зложених із ількох націй, між робітниками існує; не перечимо, що завдяки їй існують деякі різниці в матеріяльнім стані робітника нації державної й недержавної; не перечимо, що соціально-демократичні робітницькі партії державних націй займають найчастійше супротив національного гнету недержавних націй державними становище, яке менше всего до лиця партіям, що хочуть вести перед в еманципаційній роботі пролетаріату, чим власне утруднюють справу визволення пролетаріату (се ми вже нераз підносили в наших статях). Але витягати з сего фактичного стану такі консеквенції, що робітники різних народностей у своїм власнім інтересі мусять ненавидіти себе і бороти ся, — се значить, дивити ся на наслідки, не розуміючи зовсім їх причин.

А при тім УНІІ. тенденційно розділює сьвітла й тіни, бо на правду при найбільшій національній ворожнечі маємо робітницькі організації (Галичина, Чехія, Німеччина), які не культивують національної ворожнечі. (При нагоді зауважимо, що також тенденційно розділено сьвітла й тіни між Чехів і Німців, бо на правду тепер уже не Чехи, а Німці в Чехії починають бути угнетеною нацією).

Певна річ, що треба бороти ся з централістично-державними нересудами соціальної демократії, треба домагати ся твердо для всіх робітників права на організації з національним характером, треба виступати против національного гнету у всіх його проявах, навіть тоді, коли його недержавним націям підносять деякі соціально-демократичні програми, — але иньша річ бороти ся против усього того в імя соціалізму, в імя міжнародньої єдності робучого народу, а иньша річ надавати тим буржуазійним пережит-

кам санкцію „залізного закону“ і проголошувати національну ворожнечу і боротьбу принципом робітничього руху.

І що-ж обіцяє УНП. українським робітникам за ту національну ворожнечу супротив робітників інших націй? „Україну вільну, самостійну, демократичну, без пана і хлопа, а тільки для вільних людей вільної праці“... Гарно сказано, тільки не зовсім ясно... „Вільні люди вільної праці“ живуть у всіх новочасних державах, а все-ж таки соціальні різниці через те не зникли і робітницька класа мусить найменший шматок хліба і найменшу дрібку фактичної свободи для себе здобувати в завзятій боротьбі, в якій закони „самостійних“, „вільних“, „демократичних“ держав, навіть республіканських, стоять усе по стороні капіталістів. А з того, що на думку УНП. жите німецьких робітників у Німеччині „справді хороше“, а англійських у Англії „в двічі краще“, маємо право вносити, що соціальний ідеал У. Н. П. не сягає далше новочасної капіталістичної держави.

Значить, ходить про державну самостійність України в капіталістичнім устрою. І тут насувають ся два питання: 1) Чи державна самостійність України в капіталістичнім устрою можлива? 2) Чи вона для соціального визволення українських робучих має конче потрібна?

Відповімо перше на друге питання. Пролетаріат недержавної нації крім соціального гнету, спільного пролетаріям цілого світа, терпить також від національного гнету, а навіть дуже часто національний гнет не дозволяє йому зрозуміти як слід свого соціального положення, наводячи його на думку, що все горе від національного гнету і що як тільки національний гнет зникне, як тільки „свої западуть над нами“, тоді все буде гаразд. І тому державна самостійність нації при рівності всіх інших умов не може бути шкідлива для еманципаційних змагань пролетаріату, як се думають деякі соціально-демократичні теоретики, головні з державних націй, підпираючи через те — свідомо чи несвідомо — утискане одної нації другою; навпаки, увільняючи пролетаріат від національного гнету, з одного боку помагає ся йому до соціальної самосвідомости, а з другого збільшає ся його сили до боротьби за соціальне визволенє. Але се ще не значить, що державна самостійність для визволення пролетаріата конче потрібна, що вона *conditio sine qua non* того визволення, перший і конечний етап по дорозі до визволення. Тим більше, що до усунення національ-

ного гнету не треба аж державної самостійності, але се можливе також у таких державнім устрою, в якім усі нації, що складають державу, мають однакові права і відносять ся до себе як рівні до рівних, а не як підчинені до суверенної. Класичний примір такої держави — Швайцарія, де живуть три народности: німецька, французька й італійська, і ані одній із них не забагаєть ся злучити ся з самостійною Німеччиною, чи Францією, чи Італією в один державний орґанізм. До сего класичного приміру не посьміла доторкнути ся й УНІ., так ярко не підходить він під її шаблон, і тому воліла його промовчати.

Значить, державна самостійність нації для соціального визволення пролетаріату не тільки не шкідлива, а може бути навіть корисна, хоч не конче потрібна. Як би була конче потрібна, то тим самим було-б порішене перше питанє, бо коли щось для якоїсь ціли конче потрібне, то й мусить бути можливе до переведеня, коли не маємо зрезигнувати з тої ціли.

А тепер подумаймо над першим питанєм. Отже очевидна річ, що в даних обставинах багато легше російській Україні добити ся автономії, а навіть федеративного звязку з иньшими територіями теперішньої Росії, ніж повної державної незалежності. Що більше, на нашу думку легше навіть шляхом соціальної революції довести до зміни теперішнього соціального устрою, ніж добити ся державної самостійності України в сучаснім, капіталістичнім устрою.

Бо розминаєть ся зовсім із правдою УНІ., кажучи, що „соціальна справа незалежної нації є домовна справа і розв'язуєть ся по волі і думках впливової більшости її“. Нехай би так пролетаріатови якої держави вдало ся шляхом соціальної революції справді полагодити соціальну справу, — чи не повстала би зараз коаліція всіх иньших держав, аби „покарати бунтівників і привернути повалений ними божий і людський порядок“?! Соціальна справа се справа всесвітня, інтернаціональна і тільки з'єдинений пролетаріат цілого світа може полагодити її.

Тому то на нашу думку легше добити ся шляхом соціальної революції зміни теперішнього устрою, бо соціальна революція, коли має довести до ціли, мусить бути інтернаціональна, отже „сторожі божого і людського порядку“ будуть мати досить клопоту кождий у своїй державі і не зможуть помагати собі взаємно, коли тимчасом підчас боротьби за державну самостійність у капіта-

лістичним устрою міжнародня дипломатія може знівечити і перазнівечила найбільше геройські зусилля поневолених народів.

В кінці — коли українські робучі маси справді стануть одним рішачим чинником на своїй землі, то дали-б тільки доказ незрозуміння своєї місії, як би задоволили ся тільки вибором ідеалу УНП.

А при тім тактика, яку рекомендує УНП., може довести до всього иньшого, тільки не до здійснення її ідеалу, навіть у його першій стадії, т. є. в формі політичної автономії України. Адже всяка свобода України можлива тільки на руїнах російського самодержавія, і чим більшу силу представляти-ме Україна в боротьбі з самодержавієм, тим ширшу свободу дістане вона на його руїнах. З Україною як могутнім союзником у боротьбі з самодержавієм і Великоруси і Поляки і всі иньші нації російської імперії мусять числити ся; Україну, яка в боротьбі з самодержавієм участі не брала, розділять між себе ті, що повалили самодержавіє. А тимчасом через усі публікації УНП. червоною ниткою тягнеть ся думка, що самодержавіє, се домашня справа Велико-русів, до якої Українцям нема рації мішати ся і для якої принести хоч одну жертву було би тратою національних сил! Адже коли державна самостійність України загалом можлива, то тільки на руїнах самодержавія. І серед таких обставин УНП. навчає український парід, що самодержавіє, се домашня справа Велико-русів!...

Ні, панове! „Саме тим свобода гарна й заохочуюча, що ніхто не виборює її тільки для себе одного. Найменший її промінь сьвітить як сонце, де лиш попаде в темноту, для всіх, що знаходять ся там, куди він доходить“ (Fanny Lewald).

Або як собі представляє УНП. реалізацію своєї третьої „заповіді“¹⁾: „Україна для Українців! Отже вигонь звідусіль з України чужинців-гнобителів“?! Найперше та „заповідь“ неясна, бо коли „Україна для Українців“, то треба-б вигнати з неї всіх чужинців, а не тільки „чужинців-гнобителів“; коли-ж вигнати треба тільки сих останніх, то по-перше для чужинців-негнобителів по-

¹⁾ На титуловій картці брошури: „Справа української інтелігенції в програмі У. Н. П.“ надруковано »Х заповідів У. Н. П.«, які побіч раціональних думок мають і такі, що мимохіть пригадують ся всеполяки, німецька гаката і т. и. націоналістичні напрями.

винно би місце на Україні знайти ся, а по-друге, чому не прогнати з неї й Українців-гнобителів?! Тоді, коли передові люди додумали ся вже до нетериторіальної автономії для членів якоїсь нації, які не живуть разом компактною масою на даній території, — УНП. все ще думає, що людськість дасть ся і тепер і в будучности посортувати в шуфлядки з національними етикетами.

В звязку з тою національною ексклюзивністю стоїть і антисемітизм УНП., яка в правді не приписує всіх нещасть, які стрінули коли-будь людськість або Україну, Жидам, але все таки вважає їх дуже шкідливими, не заглиблюючи ся в причини, які заставляли Жидів поступати так, а не инакше, а при тім, що найкумеднійше, рекомендує Українцям наслідувати Жидів.

Характеристичний для УНП. отсей уступ: „Проповідуючи усім народам космополітизм, жидівська нація серед себе плекає самої чистої води націоналізм. Вона духово замкнула ся від иньших націй, береже свою культуру, чистоту крови і релігії; націоналістична політика стала її релігією: вона вимагає з могутчим авторитетом релігії альтруїзма до „своїх“; що-ж знов до чужинців, то її кодекс (тайний) дозволює на всі засоби і вчинки, коли вони в інтересі, або ведуть до блага усеї або частки жидівської нації. (Це давно уже відомо західньому суспільству, а недавно перейшло і до нас)“ (стор. 71). Отже слід би авторам публікацій УНП. знати, що ті з Жидів, які проповідують усім народам космополітизм, не плекають серед себе націоналізма, тільки нлекають його жидівські елементи, ідейно дуже близькі з УНП. Також „чистоту крови“ нлекають Жиди в великій мірі з приводу таких елементів між, арійською расою а іа УНП., яка в своїй десятій „заповіді“ також наказує „чистоту крови“. Справді між усякими націоналістичними ортодоксами дуже багато спільного, дарма, що один другого з'їв би...

Неясна також друга „заповідь“: „Усеї люди твої братя, але Москалі, Ляхи, Угри, Румуни та Жиди, — се вороги нашого народу, поки вони панують над нами і визискують нас.“ Невже-ж усі Москалі і т. д. панують над нами і визискують нас? А гноблених і визискуваних на українській землі між ними нема?

З менших помилок вкажемо на те, що зовсім невірно, мов би усі соціалістичні партії пануючих націй мали у своїх програмах

пункт загального озброєння тільки людей своєї нації, бо ві всіх соціально-демократичних програмах говорить ся про загальне озброєння всего населення держави без національних ріжниць, а також міжнародний конгрес 1896 р. признав кождому народови право рішити самому про себе (Selbstbestimmungsrecht, самоопредѣленіе). Не вже-ж У. Н. П. не може обійти ся без перекручування фактичного стану річий?!

А в кінці ті шовіністичні, обидливі фрази в роді такої: „А може Москалі дійсно кинули шлях розбигацтва і грабівництва чужих країв, — свою історичну місію?“... Як се культурно, науково, річево! А що скажете про козацькі напади на Турків, українські патріоти з УНП?...

Резюмуючи все сказане про УНП., мусимо її схарактеризувати як партію націоналістичну, яка замикаючи очі на всім відомі факти соціального життя, хотіла би всіх Українців згуртувати в одну всенародню партію до боротьби за державну самостійність України. Звідси її публікації про справу робітників і справу інтелігенції в її програмі; звідси бажане доказати всім суспільним класам, що перша річ націоналізм, а все инше опісля; звідси неясність що-до соціального питання, яким займаєть ся вона тільки в тій цілі, аби позискати робітників для своєї програми; звідси той великий натиск на потребу робітницьких і селянських організацій з українським національним характером, — в чім треба їй признати повну рацію, — без близшого означення, який має бути характер тих організацій що-до соціальних ідей. Вправді поки-що УНП. підносить скрізь свій демократичний характер, але чи се тільки не тому, що на разі иньших клас крім робітника й селянина на Україні майже нема?! А що буде, як появить ся український капіталіст?

І тут насуваєть ся нам порівняне з польською національною (всепольською) демократією, яка також зачала радикальним демократизмом, із якого одначе тепер уже і сліду нема.

Бо всі ті партії, яких основою є виключно національна ідея, виказують ту характеристичну признаку, що під їх прапором знаходять пристановище, а навіть опіку і найреакційніші елементи, коли вона тільки національні. Коли для соціаліста рішає соціальний момент і він буде виступати против гнету і визиску, не вважаючи на національну спільність, то виключний націоналіст в імя

ціональної приналежності дарувати-ме всі соціальні провини, проповідувати-ме соціальну гармонію, а що на тім усе найгірше виходить соціально в капіталістичнім устрою слабший, т. є. робуча маса, то виключний націоналізм мимо найрадикальнійших і найдемократичнійших фраз уже в самій своїй сути, зі становища соціального питання, антипоступовий, реакційний.

М. Лозинський.
